

Диковенко А.А., студентка гр. 193м-22-1 ФАБЗУ

Науковий керівник: Янкін О.Є., к.т.н., доцент кафедри геодезії

(Національний технічний університет "Дніпровська політехніка", м. Дніпро, Україна)

ВИМОГИ ЩОДО КОНТРОЛЮ ЯКОСТІ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ РЕКУЛЬТИВАЦІЇ

Збільшення інтенсивності використання земель в різних галузях господарства, нарощування обсягів видобутку корисних копалин, буріння газових свердловин для забезпечення енергетичної незалежності України призводить до збільшення площ порушених земель, підвищення концентрацій шкідливих речовин у ґрунтах, і, як наслідок, неможливість їх використання за попереднім цільовим призначенням. Великою проблемою також є те, що бойові дії в Україні приводять величезні масиви орних земель у стан, непридатний до використання в сільському господарстві. Сукупність цих чинників вимагає більш ретельного підходу до заходів раціонального використання і охорони земель, збереження та відновлення природного стану ґрунтів.

Одним із таких заходів з охорони земель та їх раціонального використання є рекультивация порушених земель. Стаття 166 [1] визначає її як комплекс організаційних, технічних і біотехнологічних заходів, спрямованих на відновлення ґрунтового покриву, поліпшення стану та продуктивності порушених земель. Об'єктом рекультиваци є землі, які під час гірничодобувних, геологорозвідувальних, будівельних та інших робіт зазнали змін у структурі рельєфу, екологічному стані ґрунтів і материнських порід та у гідрологічному режимі. Слід відзначити також законодавчо закріплену обов'язковість проведення рекультиваци земель при проведенні будь-яких робіт, які призводять до порушення ґрунтового покриву, за рахунок фізичних та юридичних осіб, з ініціативи або вини яких таке порушення відбулося. Визначення та обґрунтування конкретних організаційних, технічних та біотехнологічних заходів, шляхів їх реалізації, розрахунок кошторисної вартості та оцінка прогнозованої ефективності міститься у робочих проектах землеустрою щодо рекультиваци порушених земель, склад та порядок розроблення яких визначені [2].

Практична реалізація заходів, визначених робочими проектами землеустрою, проводиться після погодження (за необхідності), затвердження та передачі матеріалів проекту до Державного фонду документації із землеустрою. Законом [3] скасовано обов'язковість отримання спеціальних дозволів на зняття та перенесення ґрунтового покриву земельних ділянок. Передбачено, що власники земельних ділянок та землекористувачі мають право здійснювати зняття та перенесення ґрунтового покриву земельних ділянок виключно на підставі розробленого у встановленому законом порядку робочого проекту землеустрою, який в свою чергу розробляється на підставі рішення власника земельної ділянки або землекористувача, затверджується його замовником та в переважній більшості випадків не потребує погодження.

З одного боку такі зміни мотивовані виключити корупційні ризики, зменшити бюрократизованість процесу отримання дозволів та погодження документації із землеустрою, але з іншого – призвели до відсутності контролю на усіх етапах розроблення та реалізації робочого проекту землеустрою щодо рекультиваци земель.

При розробленні робочого проекту землеустрою щодо рекультиваци порушених земель для сільськогосподарських угідь проводять агрохімічну паспортизацію земельних ділянок, що дає можливість оцінити стан ділянки та якість ґрунтів до початку проведення робіт, які призводять до порушення ґрунтового покриву, а також в подальшому при повторному дослідженні зробити висновок щодо ефективності проведеної рекультиваци. При агрохімічній паспортизації визначаються такі показники

як вміст гумусу, кислотність, елементів живлення (азоту, калію, фосфору, сірки, бору, молібдену, марганцю), важких металів (кобальт, мідь, цинк, кадмій, свинець, ртуть), залишків пестицидів, а також щільність забруднення цезієм-137 та стронцієм-90. Проте, такий перелік забруднюючих речовин не є вичерпним і показовим. В результаті буріння свердловин для видобутку газу утворюється значна кількість бурових шламів, відпрацьованих бурових розчинів та бурових стічних вод, що забруднені хімічними компонентами, нафтопродуктами та важкими металами. Ці відходи є найбільш значущими за обсягами у газодобувних роботах і зазвичай розміщуються в шламових амбарах та ставках-відстійниках. За рахунок випаровування забруднюючих речовин до атмосферного повітря та їх подальшої міграції до ґрунту та ґрунтових вод ці об'єкти є джерелом серйозного забруднення навколишнього природного середовища.

Враховуючи широкий спектр хімічних речовин, які використовуються при бурових роботах, а також при безпосередньому видобутку газу, навіть при повторному проведенні ахрохімічної паспортизації, концентрації багатьох із них в ґрунті залишаються не визначеними. Тому система контролю та склад показників якісного стану ґрунтів та наявних у них забруднюючих речовин потребує перегляду та вдосконалення, що дозволить оцінити якість та ефективність проведених заходів щодо рекультивації земель, а також впевнитися у безпеці використання рекультивованих ґрунтів для вирощування сільськогосподарської продукції.

На рівні нормативно-правових актів та наукових досліджень закріплено поділ робіт щодо рекультивації на два етапи:

- технічний, який полягає у знятті, перенесенні, зберіганні, повторному нанесенню родючого шару ґрунту, плануванні поверхні;
- біологічний, який передбачає виконання комплексу агротехнічних та фітомеліоративних заходів.

Правила [2] визначають, що роботи біологічного етапу рекультивації проектується до виконання особами, діяльність яких призвела до порушення земель, або землевласниками чи землекористувачами, які за згодою сторін прийняли ділянку після виконання технічного етапу, за рахунок коштів, передбачених кошторисом на виконання таких робіт. При цьому не враховується можливість порушення календарного плану виконання робіт на значний період, а значить і не буде враховано інфляцію за цей період, підвищення цін на мінеральні добрива, посівний матеріал, паливно-мастильні матеріали та вартості виконання вантажних, транспортних послуг і польових робіт. Тобто приймаючи на себе відповідальність за проведення біологічного етапу рекультивації, землевласник завчасно ставить себе у вразливе становище, оскільки якість його ділянки погіршено, вона не може бути використана за основним цільовим призначенням для отримання прибутку, при цьому необхідні заходи з відновлення та охорони земель мають недостатнє фінансування, тому їх неможливо буде виконати якісно та в повному обсязі, як заплановано робочим проектом. Тож доцільним є законодавче закріплення обов'язку проведення повного циклу рекультивації особами, підприємствами чи організаціями, чия діяльність призвела до порушення земель та погіршення їх якості.

Список використаних джерел:

1. Земельний кодекс України : Кодекс України від 25.10.2001 № 2768-III. Дата оновлення: 09.08.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14/print> (дата звернення: 20.10.2023).
2. Правила розроблення робочих проектів землеустрою : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 02.02.2022 № 86. Дата оновлення: 01.11.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/86-2022-%D0%BF/print> (дата звернення: 20.10.2023).
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення системи управління та дерегуляції у сфері земельних відносин : Закон України від 28.04.2021 № 1423-IX. Дата оновлення: 30.09.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1423-20/print> (дата звернення: 20.10.2023).